



**Силабус**  
навчальної дисципліни  
**Демографія**  
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма: «Середня освіта (Історія)».

Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія).

Рівень вищої освіти: перший рівень вищої освіти

<b>Викладач (і)</b>	Марина Антошак
<b>Посилання на сайт</b>	<a href="http://bdpu.org/opp/">http://bdpu.org/opp/</a>
<b>Контактний тел.</b>	0964137992
<b>E-mail викладача:</b>	mberezhna1966@ukr.net
<b>Графік консультацій</b>	П'ятниця, 11.10-12.50

**Обсяг курсу на поточний навчальний рік:**

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/90	16	14	60	залік

**Семестр:** осінній

**Мова навчання:** українська

**Ключові слова:** народонаселення, природний рух населення, соціальний рух населення, закони швидкої і повільної зміни поколінь, міграція, демографічний перехід, демографічний вибух, відтворення населення, демографічна політика, народжуваність, плодючість, смертність.

**Мета та предмет курсу:** *формування* у студентів загальних уявлень про те, яким чином відбувається процес суспільного життя; знань про розвиток і динаміку народонаселення:

- *навчити* для цього використовувати відповідні філософські і загальнонаукові методології;
- *прищепити* вміння пов'язувати ці проблеми зі спеціальними знаннями в галузях економіки, екології, політології, права, глобального моделювання;
- *виховати* почуття особистої, національної, державної, планетарної відповідальності за наше майбутнє;
- *формувати* загальні навички проведення конкретно-демографічних досліджень.

**Основними завданнями** вивчення дисципліни «Демографія» є:

- вивчення тенденцій і факторів демографічних процесів у сучасному світі;
- розробка демографічних прогнозів для окремих територій;
- пропонування заходів демографічної політики;
- ознайомлення студентів із об'єктом і предметом дослідження демографії; методами дослідження демографічної науки, її структурою та зв'язками з іншими науками;
- надання інформації про основні демографічні проблеми сучасного світу; загальні методи аналізу демографічних процесів в суспільстві; природну динаміку населення певної

території; міграційні процеси, їх причини, закономірності та соціально-політичні, національні і економічні наслідки;

- забезпечення розуміння про трудові ресурси та управління ними в ринковій економіці; домінуючі тенденції в демографічній політиці країн з різним рівнем економічного розвитку;
- ознайомлення студентів із прогнозами динаміки населення планети на найближчі десятиліття, а також із станом демографічної ситуації в Україні, визначення її місця в соціально-економічному та політичному житті української нації; прогнозом динаміки трудових ресурсів в Україні на найближчі два-три десятиліття;
- залучення студентів до дослідження демографічних процесів в регіоні, їх аналізу, оцінки і прогнозування.

### Компетентності та програмні результати навчання:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції	Результати навчання
1	загальні	<p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.</p> <p>ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.</p>	<p>ПРН 4. Здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку.</p> <p>ПРН 7. Здатність інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел</p> <p>ПРН 10. Здатність інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел.</p>
2	фахові	<p>ФК 13. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.</p>	<p>ПРН 9. Здатність з'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них</p> <p>ПРН 17. Вміння розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну і розповідну форму отриманим знанням.</p>
		<p>ФК 14. Вміння коментувати,</p>	<p>ПРН 13. Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням</p>

	анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.	наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі. ПРН 16. Здатність досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби.
--	--	--

### **Зміст курсу:**

#### **Змістовний модуль 1. Теорія та історія демографії**

Тема 1. Демографія як наука і навчальний предмет.

Тема 2. Населення і демографічна політика України.

#### **Змістовний модуль 2. Методологія та методика демографічного аналізу**

Тема 3. Закони відтворення населення.

Тема 4. Природний рух населення.

#### **Змістовний модуль 3. Відтворення населення**

Тема 5. Міграція населення.

Тема 6. Еколого–демографічний стан людства.

#### **Змістовний модуль 4. Розміщення, етнонаціональна та статеві-вікова структура населення світу**

Тема 7. Розселення населення. Урбанізація як всесвітній процес.

Тема 8. Статеві-віковий, расовий, мовний склад населення. Трудові ресурси, ринок праці, зайнятість населення.

#### **Змістовний модуль 5. Демографічна ситуація в Україні**

Тема 8. Історія демографічної думки в Україні. Історична демографія України у XVIII-XIX ст..

Тема 10. Український етнос на землях колишнього СРСР.

Тема 11. Демографічна ситуація в Україні часів незалежності.

**Методи навчання:** За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні (лекція, бесіда-повідомлення, репродуктивна), наочні (демонстрування, самостійне спостереження), практичні (практичні роботи, дослідні роботи). За основними дидактичними завданнями: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу.

**Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):** використовуючи загальні навички проведення конкретно-соціологічних досліджень, здійснювати аналіз стану народонаселення в межах конкретної території, виокремлювати демографічні проблеми людства, тенденції і фактори демографічних процесів на прикладі свого населеного пункту, району та області. Розробляти демографічні прогнози (у т.ч. стану трудових ресурсів) для окремих територій та держави в цілому.

**Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:**

1. Навчальна програма з курсу Демографія.
2. Робоча програма з курсу Демографія.
3. Теми та методичні рекомендації до семінарських занять.
4. Теми та завдання індивідуальних робіт.
5. Завдання до самостійної роботи.
6. Список рекомендованої літератури.
7. Підручники та посібники в електронному вигляді.

**Система оцінювання та вимоги:** педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

- а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів та есе, складання презентацій тощо);
- б) залік виставляється наприкінці семестру на основі підсумкового контролю з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарах, якості самостійної навчальної роботи;

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**Список рекомендованих джерел****Основні:**

1. Гудзеляк І.І. Географія населення: Навч. посібник. / Ірина Гудзеляк. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 232 с.
2. Дорошенко Л. С. Демографія. / Л.С. Дорошенко - Київ: МАУП, 2005. - 112 с.
3. Ємець Т. Розселення українців у світі / Т. Ємець // Сучасність.- 2001.-№9.- 76-81
4. Джаман В.О., Круль В.П., Чернюх Г.Я. Демогеографія. Навчальний посібник. / Василь Олексійович Джаман, Володимир Петрович Круль, Ганна Ярославівна Чернюх – Чернівці: Рута, 2002. – 160 с.
5. Кислий О.С. Демографічний вимір історії / Олександр Кислий .- Київ, 2005.- 155 с.

6. Махорін Г. Основи демографії. Курс лекцій / Геннадій Леонідович Махорін. - Житомир, вид. «Волинь», 2009.- 95 с.
7. Муромцева Ю. І. Демографія: Навчальний посібник. / Ю.І. Муромцева. – К.: Кондор, 2006.- 300 с.
8. Пальян З.О. Демографічна статистика. Навч. посібник. / З.О. Пальян - Київ, 2002.- 124 с.
9. Стеценко С.Г. Демографічна статистика з основами демографії: Підручник для студ. вузів. які навч. за освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності “Економічна статистика”. / С.Г. Стеценко . — К.: Вища школа, 2005. — 415 с.
10. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. / Олег Шаблій.- Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.- 444 с.

**Додаткові:**

1. Апанасенко Г.Л. Як зупинити депопуляцію в Україні / Г.Л. Апанасенко // Науковий світ. — 2005. — №11. — С. 2-5.
2. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. / В.В. Безуглий, С.В. Козинець.— К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. — 688 с.
3. Біляцький С. Зростання населення: зайві роти чи потрібні робочі руки? / С. Біляцький, А. Хахлюк // Політика і час. — 2006. — №5. — С. 61-65.
4. Влах М. Географія населення: Словник-довідник. / М. Влах. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 241 с.
5. Георгиади М. Скільки людей выдержит Земля? / М. Георгиади // Знание-сила. — 2006. — №5. — С. 69-72.
6. Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрямки протидії / В. Стешенко (ред.). – К.: НАН України. Інститут економіки, 2001. - 560с.
7. Демографічний розвиток Європи на сучасному етапі // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2004. — №40. — С. 1-7.
8. Дмитриев А.В. Конфликтогенность миграции: глобальный аспект. / А.В. Дмитриев // Социологические исследования. — 2004. — №10. — С. 4-13.
9. Дністрянський М. Етногеографічна структура населення України: основні параметри та тенденції змін за міжпереписний період / М. Дністрянський, О. Турчинська // Педагогічна думка. — 2005. — №2. — С. 12-15.
10. Дробишевська Т. Політика розвитку міст в Україні: ідеологія і структура. / Т. Дробишевська // Економіка України. — 2006. — №8. — С. 48-52.
11. Зайцева Н. Страны Северной Африки: конец демографической революции на пороге XXI века? / Н. Зайцева // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №10. — С. 48-53.
12. Капица С. Глобальная демографическая революция. / С. Капица // Международная жизнь. — 2005. — №11. — С.91-105.
13. Кислий О. Є. Демографічний вимір історії./ Олександр Кислий.- К.: Арістей, 2005.– 328с.
14. Крючковський В., Стасюк М. Вплив міграційних процесів на основні демографічні показники в Україні / В. Крючковський, М. Стасюк // Україна: аспекти праці.- 2004.-№5.-С. 40-44.
15. Кульчинський С. Демографічні втрати України в ХХ столітті./ Станислав Кульчицький // Дзеркало тижня. — 2004. — №39. — С. 21.
16. Максаковский В.П. Воспроизводство населения зарубежной Азии. / В.П. Максаковский // География. — 2003. — №43. — С. 19-21.
17. Мельник С. Мотивація населення України до міжнародної трудової міграції / С. Мельник // Україна: аспекти праці.- 2002.-№1.-С. 25-37.

18. Надьон О. Міжнародна жіноча міграція: соціальний та правовий аспекти./ О. Надьон // *Право України*. — 2004. — №3. — С. 29-33.
19. Население Украины: размещение и оценка его миграционной подвижности // *Український географічний журнал*. — 2005. — №4. — С. 23-29.
20. Національний склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // *Віче*. — 2006. — №9-10. — С. 52.
21. Осколкова О. Планирование семьи в странах Азии и Африки / О. Осколкова, А. Кушелева // *Мировая экономика и международные отношения*. — 2005. — №2. — С. 84-90.
22. Пирожков С.І. Демографічний розвиток України: сучасне та майбутнє. / С.І. Пирожков // *Вісник НАН України*. — 2006. — №1. — С. 59-64.
23. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студ. гуманітарних і суспільних фак. вузів. — К.: АртЕк, 1995. — 256 с.
24. Романюк М. Вплив міграційних процесів на етнічну структуру населення. / М Романюк // *Етнос і культура*. — 2003. — №1. — С. 25-31./
25. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник / За ред. О.І. Шаблія. — Львів: Світ, 2000. — 680 с.
26. Слука Н.А. Крупнейшие мегалополисы в развивающихся странах / Н.А. Слука, И.И. Попов // *Краєзнавство. Географія. Туризм*. — 2006. — №23-24. — С. 23-29.
27. Стадник О.Г. Густота населення світу, окремих країн і регіонів./ О.Г.Стадник // *Географія: науково-методичний журнал*. — 2004. — №22. — С. 3-7.
28. Стадник О.Г. Природний рух населення./ О.Г.Стадник // *Географія: науково-методичний журнал*. — 2005. — №21. — С. 9-13.
29. Стадник О.Г. Віковий склад населення світу./ О.Г.Стадник // *Географія: науково-методичний журнал*. — 2006. — №10. — С. 14-19.
30. Стеценко С.Г. Демографічна статистика з основами демографії: Підручник для студ. вузів. які навч. за освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності “Економічна статистика”. / С.Г. Стеценко.— К.: Вища школа, 2005. — 395 с.
31. Сучасна демографічна ситуація України // *Економіка в школах України*. — 2005. — №4. — С. 28.
32. Тархов С.А. Население Украины. Итоги переписи 2001 года. / С.А. Тархов // *География*. — 2003. — №43. — С. 4-11.
33. Україна. Верховна Рада. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України // *Голос України*. — 2004. — №70. — С. 20-28.
34. Чисельність наявного населення України (На 1 січня 2000 р.) / Держ. комітет статистики України; Управління статистики населення. — К., 2000. — 110 с.
35. Шишков Ю. Демографический переход и экономический рост./ Ю. Шишков // *Мировая экономика и международные отношения*. — 2005. — №8. — С.3-10.
36. Шишков Ю. Рост человечества — виден ли свет в конце туннеля?/ Ю. Шишков // *Наука и жизнь*. — 2004. — №8. — С. 2-8.